

De arbeidsmarktpositie van mbo'ers vergeleken (bol 2 en bbl 2)

26 januari 2021

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
Inleiding	3
1. Profiel en arbeidsmarktintrede	5
1.1. Kenmerken gediplomeerden op mbo-niveau 2	5
1.2. Mbo-niveau 2 als opstap naar vervolgonderwijs	5
1.3. Arbeidsmarktintrede gediplomeerden mbo-niveau 2	6
1.4. Conclusies profiel en arbeidsmarktintrede	7
2. Startposities beroepsopleidende leerweg	8
2.1. Inleiding	8
2.2. Opleidingstypes met een goede startpositie	8
2.3. Opleidingstypes met een matige startpositie	9
2.4. Conclusies startposities beroepsopleidende leerweg	10
3. Startposities beroepsbegeleidende leerweg	11
3.1. Inleiding	11
3.2. Opleidingstypes met een goede startpositie	11
3.3. Opleidingstypes met een matige startpositie	12
3.4. Conclusies startposities beroepsbegeleidende leerweg	13
4. Vergelijking startpositie beroepsopleidende en beroepsbegeleidende leerweg	14
4.1. Inleiding	14
4.2. Vergelijking bbl 2 en bol 2	14
4.3. Vergelijking zelfde opleidingstype, maar andere leerweg	14
4.4. Conclusies vergelijking leerwegen	15
5. Loopbaanontwikkeling	16
5.1. Inleiding	16
5.2. Loopbaanontwikkeling beroepsopleidende leerweg	16
5.3. Loopbaanontwikkeling beroepsbegeleidende leerweg	17
5.4. Conclusies loopbaanontwikkeling	18
Colofon	19

Samenvatting

Doel publicatie

Openheid, betrouwbaarheid en toegankelijkheid over de positie op de arbeidsmarkt kunnen bijdragen aan een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. De voorliggende publicatie is met name bedoeld voor professionals die jongeren ondersteunen bij het maken van een studiekeuze, zoals decanen, mentoren en andere loopbaanbegeleiders. Met deze publicatie wil UWV bijdragen aan bewustere studiekeuzes waarbij jongeren naast hun interesses en competenties ook de arbeidsmarkt een rol kunnen laten spelen.

Soort onderzoek

In deze publicatie wordt gekeken naar gediplomeerden van de mbo-opleidingen van de basisberoepsopleiding (niveau 2) die in 2017-2018 het onderwijs verlieten en de arbeidsmarkt opgingen. Hoe is het hen vergaan? Hebben ze werk gevonden en is het een zogenaamde 'substantiële baan'? Met welke opleiding vinden zij vaker vast werk en wat zijn de verschillen in uurloon en jaarinkomen? Deze verschillen in arbeidsmarktindicatoren komen aan bod. Tezamen noemen we dit de startpositie van een opleiding op de arbeidsmarkt. In deze publicatie worden 18 verschillende opleidingstypes in de beroepsopleidende leerweg (bol) en 14 verschillende opleidingstypes in de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) met elkaar vergeleken. Ook wordt gekeken naar het verschil in beide leerwegen wat betreft hun positie op de arbeidsmarkt.

Daarnaast is gekeken naar een cohort dat in 2008-2009 afstudeerde en de arbeidsmarkt in 2010 betrad. Bij hen is de loopbaanontwikkeling nagegaan tussen 2010 en 2019 en is de arbeidsmarktpositie in 2019 vergeleken. Het betreft telkens de relatieve positie, dus ten opzichte van de andere opleidingstypes bij de desbetreffende leerweg.

De startpositie, loopbaanontwikkeling en arbeidsmarktpositie na 10 jaar is onderzocht op basis van microdata van CBS. In opdracht van UWV heeft SEO Economisch Onderzoek (hierna: SEO) hieruit diverse arbeidsmarktindicatoren afgeleid. SEO en UWV hebben gezamenlijk analyses en vergelijkingen uitgevoerd.

Belangrijkste conclusies

- Een basisberoepsopleiding, dus een opleiding van mbo-niveau 2, is vaak een opstap naar een vervolgopleiding in het mbo (niveau 3 en 4). Zes op de tien gediplomeerden van het mbo-niveau 2 studeren namelijk door. Voor hen kan daarom vooral de arbeidsmarktpositie van gediplomeerden van niveau 3 en 4 van belang zijn.
- De startpositie op de arbeidsmarkt bij bbl-gediplomeerden is beter dan die van bol-gediplomeerden. Ze hebben vaker werk, vaker vast werk, hebben een hoger uurloon en een veel hoger jaarinkomen.
- De opleidingstypes met de meest gunstige startpositie bij bol 2 zijn: bol 2 elektro- en installatietechniek, bol 2 bouw en infra en bol 2 helpende zorg en welzijn. Het minst gunstig zijn: bol 2 slagerij, bakkerij en versindustrie, bol 2 detailhandel en groothandel en bol 2 mediatechniek.
- De opleidingstypes met de meest gunstige startpositie bij bbl 2 zijn: bbl 2 procestechniek en textiel¹, bbl 2 elektro- en installatietechniek, bbl 2 veiligheid. Het minst gunstig zijn: bbl 2 schoonheids- en haarverzorging, bbl 2 detail- en groothandel en bbl 2 horeca.
- Tien jaar na afloop van een opleiding op mbo-niveau 2 hebben technische opleidingen de beste arbeidsmarktpositie. Dit geldt zowel voor bol als bbl.

---

¹ Deze gunstige startpositie bij bbl 2 procestechniek en textiel is volledig toe te schrijven aan de opleiding procesoperator A. De opleiding basismedewerker mode scoort veel zwakker op de diverse arbeidsmarktindicatoren.

Inleiding

Uit een recent [enquête-onderzoek van SEO](#) onder ruim 2.000 mbo-gediplomeerden blijkt dat driekwart van hen de baankans belangrijk of heel belangrijk vindt bij de keuze voor de mbo-opleiding. In de praktijk blijken jongeren echter in beperkte mate gebruik te maken van arbeidsmarktinformatie bij het bepalen van de studiekeuze. Wél blijkt uit diverse studies dat het gebruik van arbeidsmarktinformatie door jongeren bij studiekeuzes groeit. Informatie over de arbeidsmarkt kan vele aspecten bevatten. Allereerst de beroepen die je kunt uitoefenen na het volgen van een opleiding. Maar ook de (toekomstige) kans op werk als je een bepaalde opleiding hebt gevolgd. Daarnaast kunnen de financiële opbrengsten van belang zijn en de werkzekerheid. Zo blijkt uit een recent onderzoek van AIAS de [Waarde van Werk](#) dat ook jongeren sterk hechten aan werkzekerheid.

Vanuit het vmbo of een entreeopleiding in het mbo kan worden gekozen voor een basisberoepsopleiding in het mbo (dit is niveau 2). Bij het vmbo zijn het meestal leerlingen die afkomstig zijn van de basisberoepsgerichte leerweg. Er kan worden gekozen tussen twee leerwegen en er dient een keuze te worden gemaakt voor een richting. Wordt het de beroepsbegeleidende of de beroepsopleidende leerweg? Met een beroepsbegeleidende leerweg (bbl) zit de leerling gewoonlijk een tot twee dagen in de week op school en werkt de leerling drie tot vier dagen in de week bij een bedrijf of instelling. Zo'n opleiding bevat minimaal 60% praktijkleren en de theorie wordt op school gegeven. De leerling moet dan wel een leerwerkovereenkomst afsluiten bij een erkend leerbedrijf en heeft dus een leerbaan nodig. Daarnaast is er de optie van de beroepsopleidende leerweg (bol). Bij bol ligt het accent op leren op school, maar worden wel meerdere stages gelopen bij bedrijven.

Naast de keuze voor een leerweg dient de richting te worden gekozen. Wordt het bijvoorbeeld een opleiding in de bouw, als beveiliging of als helpende in de zorg en welzijn? In deze publicatie worden 18 verschillende opleidingstypes in de bol en 14 verschillende opleidingstypes in de bbl met elkaar vergeleken. Ook wordt gekeken naar het verschil in leerwegen wat betreft de startpositie. Aan de hand van deze publicatie kunnen decanen, mentoren en andere loopbaanbegeleiders aankomende mbo-studenten informeren over de arbeidsmarktaspecten van een studiekeuze. Uiteindelijk is de informatie van belang voor studiekeuzers en hun ouders.

In deze publicatie wordt gekeken naar gediplomeerden van de mbo-opleidingen van niveau 2 die in 2017-2018 het onderwijs verlieten en de arbeidsmarkt opgingen. Hoe is het hen vergaan? Hebben ze werk gevonden en is het een zogenaamde 'substantiële baan'? Met welke opleiding vindt men vaker vast werk en wat zijn de verschillen in uurloon en jaarinkomen? Deze verschillen in arbeidsmarktindicatoren komen aan bod. Tezamen noemen we dit de startpositie van een opleiding op de arbeidsmarkt. Deze startpositie is onderzocht op basis van data vóór het uitbreken van de coronacrisis. Dat betekent dat de invloed van deze crisis niet van invloed is op de resultaten die in deze publicatie zijn opgenomen. Is dit erg? Het is zeker zo dat de kans op werk tijdens de coronacrisis voor sommige opleidingstypes omlaag ging, zie daarvoor o.a. het [SEO-rapport over de impact van de coronacrisis op de overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt](#). Deze verlaagde kans op werk gold tijdens de lockdown voor bijvoorbeeld de horeca-, kappers- en luchtvaartopleidingen. In hoeverre zijn echter tijdelijk lagere baankansen tijdens een lockdown representatief voor de (lange termijn) arbeidsmarktperspectieven van een opleiding, wanneer de arbeidsmarkt na het opheffen van de lockdown er geheel anders uit kan zien? Zeker wanneer het gaat om het produceren van arbeidsmarktinformatie voor studiekeuzevoorlichting is het zaak om meer structurele informatie over de arbeidsmarktpositie op te leveren, aangezien deze studenten pas over een aantal jaar de arbeidsmarkt zullen betreden. Vandaar dat wordt uitgegaan van pre-coronajaar 2019 en van een set van diverse indicatoren om de startpositie te bepalen. Dit maakt de analyse robuuster, dan een focus op alleen een snel en tijdelijk veranderende kans op werk.

Openheid, betrouwbaarheid en toegankelijkheid over de positie op de arbeidsmarkt kunnen bijdragen aan een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. De voorliggende publicatie is met name bedoeld voor professionals die jongeren ondersteunen bij het maken van een studiekeuze, zoals decanen, mentoren en andere loopbaanbegeleiders. Met deze publicatie wil UWV bijdragen aan bewustere studiekeuzes waarbij jongeren naast hun interesses en competenties ook de arbeidsmarkt een rol kunnen laten spelen. Zo blijkt uit [onderzoek van het ROA](#) dat studenten die informatie over de arbeidsmarkt hebben meegewogen in hun studiekeuze minder vaak spijt hebben dan degenen die dat niet hebben gedaan.

Ondersteuning van studiekeuzes vindt op verschillende manieren plaats. Jongeren kunnen hiervoor uiteraard bij decanen en mentoren op school terecht in het kader van Loopbaanoriëntatie en – begeleiding (LOB). Daarbij kunnen ze diverse websites en online-platforms gebruiken. Zo ondersteunen het ministerie van OCW en de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) de doelgroep met de website [KiesMBO](#). Op deze website wordt informatie gegeven over de diverse opleidingen en de daaraan gerelateerde beroepen. Tevens wordt een typering gegeven van de kans op werk in het betreffende vakgebied na afloop van de opleiding. Voordeel is dat het beoogt de arbeidsmarktsituatie aan te geven op het moment dat de schoolverlaters ermee te maken gaan krijgen. Nadeel van prognoses is echter dat het gepaard gaat met onzekerheidsmarges. In deze UWV-publicatie over de arbeidsmarktpositie van opleidingen wordt geen prognose gegeven, maar een weergave van feitelijke arbeidsmarktindicatoren van gediplomeerden. Een voordeel hiervan is dat de betrouwbaarheid van de uitkomsten hoog

---

is, zeker omdat ze gebaseerd zijn op registerdata. Nadeel is echter dat de toekomstige arbeidsmarktsituatie op het moment van afstuderen van nieuwe groepen gediplomeerden kan verschillen van de arbeidsmarktsituatie in 2019.

Het onderzoek is verricht op basis van CBS microdata. Voor een uitgebreide toelichting over de bronnen, definities, classificaties en methodes om te vergelijken, zie de methodische toelichting.

In januari 2021 is een set van publicaties uitgebracht over de arbeidsmarktpositie van mbo'ers:

- [De arbeidsmarktpositie van mbo'ers vergeleken - samenvatting](#)
- [De arbeidsmarktpositie van mbo'ers vergeleken – bol 3 en bol 4](#)
- [De arbeidsmarktpositie van mbo'ers vergeleken – bbl 3 en bbl 4](#)
- [De arbeidsmarktpositie van mbo'ers vergeleken – methodische toelichting](#)

In februari 2020 verschenen:

- [De arbeidsmarktpositie van hbo'ers vergeleken](#)
- [De arbeidsmarktpositie van academici vergeleken](#)

---

1. Profiel en arbeidsmarktintrede

1.1. Kenmerken gediplomeerden op mbo-niveau 2

Meer bol dan bbl

In het schooljaar 2017-2018 hebben 26.300 leerlingen een mbo-opleiding van niveau 2 (basisberoepsopleiding) met een diploma afgesloten. Het merendeel, namelijk 18.700 of 71% heeft de beroepsopleidende (bol) leerweg gevolgd en de overige 7.500 de beroepsbegeleidende (bbl) leerweg. Met een beroepsbegeleidende leerweg (bbl) zit de leerling gewoonlijk een tot twee dagen in de week op school en werkt de leerling drie tot vier dagen in de week bij een bedrijf of instelling. Zo'n opleiding bevat minimaal 60% praktijkleren en de theorie wordt op school gegeven, ook duaal onderwijs genoemd. Bij de beroepsopleidende leerweg (bol) ligt het accent op leren op school. Wel is er beroepspraktijkvorming via een of meerdere stages.

Mannen zijn duidelijk in de meerderheid binnen de bbl. Van de gediplomeerden van bbl 2 is namelijk 79% man en 21% vrouw. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het veel hogere aanbod van leerbanen bij de technische opleidingen. Mannen hebben een voorkeur voor technische opleidingen. Bij gediplomeerden van de bol 2 opleidingen is het gelijkmatiger verdeeld, namelijk 49% mannen en 51% vrouwen. De gemiddelde leeftijd bij afstuderen is 19 jaar en er zijn slechts geringe verschillen in leeftijd tussen gediplomeerden van bol 2 en bbl 2.

Wat wel enigszins verschilt tussen beide leerwegen is de vooropleiding. Bij de bol 2 opleidingen komt 80% van het vmbo, 19% van de entreeopleidingen en 1% van overige mbo-opleidingen. Bij bbl 2 komt 72% van het vmbo, 25% van de entreeopleidingen en 3% van de overige mbo-opleidingen. Gediplomeerden van bbl 2 hebben dus voorafgaand aan de opleiding vaker al een mbo-opleiding gevolgd, meestal een entreeopleiding.

1.2. Mbo-niveau 2 als opstap naar vervolgonderwijs

Vaak doorleren na mbo 2, zeker na bol

Een basisberoepsopleiding, dus een opleiding van mbo-niveau 2, is vaak een opstap naar een vervolgonpleiding. Meestal betreft dit een mbo-opleiding op niveau 3 of 4. Zes op de tien (59%) gediplomeerden van het mbo-niveau 2 van het afstudeerjaar 2017-2018 staan op 1 oktober 2019 ingeschreven bij een door de overheid bekostigde onderwijsinstelling. Zij studeren dus door. Bij de bol-variant is dit vaker (63%) dan bij de bbl-variant (47%). Het grootste deel slaagt er ook in om de vervolgonpleiding met succes af te ronden.

Grote verschillen naar opleidingstype

Bij de volgende opleidingstypes studeert een groot deel door:

- Bol 2 ict-ondersteuning (76%);
- Bol 2 financieel-administratieve dienstverlening (76%);
- Bol 2 helpende, zorg en welzijn (72%);
- Bol 2 reiniging, sport en recreatie (71%);
- Bol 2 elektro- en installatietechniek (70%);
- Bol 2 secretariële ondersteuning (70%);
- Bol 2 mediatechniek (66%).

Er is echter ook een aantal opleidingstypes op niveau 2 waar een veel geringer deel doorstudeert. Bij de volgende opleidingstypes studeert een gering deel door:

- Bbl 2 helpende zorg en welzijn (26%);
- Bbl 2 transport en logistiek (28%);
- Bbl 2 reiniging, sport en recreatie (29%);
- Bbl 2 landbouw en dierverzorging (29%);
- Bol 2 veiligheid (33%);
- Bbl 2 slagerij, bakkerij, versindustrie (35%);
- Bbl 2 tuinbouw en groenvoorziening (37%).

Bovenstaande lijst wordt gedomineerd door bbl-opleidingen. Een uitzondering is bol 2 veiligheid. Van gediplomeerden van dit opleidingstype in de beroepsopleidende leerweg blijft slechts een derde in het onderwijs.

1.3. Arbeidsmarktintrede gediplomeerden mbo-niveau 2

In hoofdstuk 2 (bol) respectievelijk hoofdstuk 3 (bbl) wordt dieper ingegaan op een vergelijking tussen de startposities van opleidingstypes op basis van een viertal arbeidsmarktindicatoren. Het gaat dan om het hebben van een substantiële baan, de werkzekerheid, het uurloon en het jaarkomen in 2019. In deze paragraaf wordt behandeld in hoeverre gediplomeerden die niet doorleren al dan niet werk hebben in december 2018.

Bbl'ers vaker aan het werk

Gediplomeerden van mbo 2 die niet doorstuderen bieden zich veelal aan op de arbeidsmarkt². Van gediplomeerden van het afstudeerjaar 2017-2018 van de beroepsopleidende leerweg (bol) van niveau 2 is 78% aan het werk, waarbij 77% als werknemer en 2% als zelfstandige (telkens afgerond). De rest heeft bijvoorbeeld een uitkering (5%) of heeft geen inkomen (14%)³.

Bij gediplomeerden van de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) van niveau 2 is 90% aan het werk, waarbij 88% als werknemer en 3% als zelfstandige (telkens afgerond). De rest heeft bijvoorbeeld een uitkering (4%) of heeft geen inkomen (5%).

Hoogste percentage aan het werk per opleidingstype

De tien opleidingstypes met het *hoogste* percentage gediplomeerden die aan het werk zijn (exclusief diegenen die doorstuderen):

1. Bbl 2 elektro- en installatie techniek (95%);
2. Bbl 2 transport en logistiek (94%);
3. Bbl 2 bouw en infra (93%);
4. Bbl 2 veiligheid (91%);
5. Bbl 2 landbouw en dierverzorging (90%);
6. Bbl 2 werktuigbouwkunde en metaalbewerking (90%);
7. Bol 2 veiligheid (90%);
8. Bbl 2 slagerij, bakkerij, versindustrie (89%);
9. Bbl 2 tuinbouw en groenvoorziening (88%);
10. Bbl 2 detailhandel en groothandel (87%).

Laagste percentage aan het werk per opleidingstype

En de tien opleidingstypes met het *laagste* percentage gediplomeerden die aan het werk zijn (exclusief diegenen die doorstuderen):

1. Bol 2 financieel-administratieve dienstverlening (58%);
2. Bol 2 secretariële ondersteuning (69%);
3. Bol 2 ict-ondersteuning (69%);
4. Bol 2 detailhandel en groothandel (71%);
5. Bbl 2 helpende zorg en welzijn (71%);
6. Bol 2 slagerij, bakkerij, versindustrie (72%);
7. Bol 2 landbouw en dierverzorging (74%);
8. Bol 2 mediatechniek (76%);
9. Bol 2 reiniging, sport en toerisme (77%);
10. Bol 2 tuinbouw en groenvoorziening (77%).

---

² De doorstudeerders bieden zich ook vaak aan op de arbeidsmarkt, middels een leerwerkbaan, stageplaats of bijbaan naast hun opleiding.

³ Er is geen werkloosheidspercentage te berekenen omdat niet bekend is of deze groep op zoek is naar werk en beschikbaar is. Dit zijn wel criteria voor het bepalen of iemand werkloos is.

1.4. Conclusies profiel en arbeidsmarktintrede

Samengevat zijn dit de belangrijkste conclusies uit dit hoofdstuk:

- Van de 26.300 gediplomeerden van mbo 2 in het schooljaar 2017-2018 heeft veruit de meerderheid (71%) de bol-variant gedaan en 29% de bbl-variant.
- Bij bbl bestaat de overgrote meerderheid uit mannen (79%). Dit heeft waarschijnlijk te maken met het veel hogere aanbod van leerbanen bij de technische opleidingen. Bij bol is de verhouding vrijwel fifty-fifty.
- Gediplomeerden van bbl 2 hebben voorafgaand aan de opleiding vaker al een mbo-opleiding gevolgd, meestal een entreeopleiding.
- Zes op de tien gediplomeerden van mbo 2 leren door, bij bol 2 is dit hoger dan bij bbl 2 (63% versus 47%).
- Er zijn grote verschillen in het aandeel gediplomeerden dat door leert. Bij bol 2 ict-ondersteuning en bol 2 financieel-administratieve ondersteuning is het meer dan driekwart. Bij bbl 2 helpende zorg en welzijn slechts een kwart.
- Van gediplomeerden van het afstudeerjaar 2017-2018 van de beroepsopleidende leerweg (bol) van niveau 2 die niet doorstuderen is 78% in december 2018 aan het werk. Bij bbl'ers is dit hoger, namelijk 90%.
  - De hoogste drie zijn: bbl 2 elektro- en installatietechniek (95%), bbl 2 transport en logistiek (94%) en bbl 2 bouw en infra (93%).
  - De laagste drie zijn: bol 2 financieel-administratieve dienstverlening (58%), bol 2 secretariële ondersteuning (69%) en bol 2 ict-ondersteuning (69%).

2. Startposities beroepsopleidende leerweg

2.1. Inleiding

Vier arbeidsmarktindicatoren bepalen startpositie

Om de startpositie van afgestudeerden van bol 2-opleidingstypes te bepalen, is voor het cohort dat in het studiejaar 2017-2018 afstudeerde, gekeken naar de volgende vier indicatoren:

1. De mediane duur in maanden vanaf het moment van afstuderen tot een substantiële baan. Een substantiële baan wordt gedefinieerd als een baan voor minimaal drie dagen per week, waarbij oproep- en uitzendcontracten niet worden meegenomen. Daarnaast geldt een loondrempel, die voor gediplomeerden van mbo 2 is vastgesteld op het voor hen geldende minimum(jeugd)uurloon plus 10%.
2. Het percentage werknemers met een vaste baan circa 1 jaar⁴ na het afronden van de opleiding.
3. Het gemiddelde bruto uurloon van werknemers circa 1 jaar na het afronden van de opleiding.
4. Het gemiddelde bruto jaarinkomen uit werk circa 1 jaar na het afronden van de opleiding van zowel werknemers als zelfstandigen.

Met deze methode is niet bekend of gediplomeerden in een baan terecht komen in het verlengde van hun opleiding. Wel is de sector bekend waar de gediplomeerden werken. Verder is uit ander onderzoek bekend, dat schoolverlaters die buiten hun eigen vakrichting en/of onder hun onderwijsniveau werken, vaker een lager uurloon hebben.

Opleidingstypes worden met elkaar vergeleken

De peilmaand is september 2019, terwijl het jaarinkomen is gebaseerd op het gehele jaar 2019. Deze vier indicatoren zijn vervolgens gecombineerd tot de samengestelde indicator 'startpositie'. Ze indiceren samen de kans op werk en baanzekerheid en geven een indicatie van het inkomen. Het is berekend voor diegenen die het onderwijs verlaten. Er worden 18 opleidingstypes van bol 2 met elkaar vergeleken, dus is er sprake van de relatieve positie van de opleidingstypes ten opzichte van elkaar. Voor de afbakening van opleidingstypes is uitgegaan van de opleidingsclassificatie **ONR2019** die door ROA/CBS is ontwikkeld. Daaronder vallen crebo-opleidingen volgens de herziene kwalificatiestructuur. Zie verder de publicatie [methodische toelichting](#).

In de volgende paragrafen zal blijken dat er grote verschillen bestaan tussen opleidingstypes wat betreft het gemiddelde jaarinkomen en de duur tot een substantiële baan. Slechts een klein gedeelte blijkt een jaar na afstuderen een vaste baan te hebben gevonden en hierin zijn de verschillen tussen de opleidingstypes geringer. De verschillen in bruto uurlonen zijn ook gering.

2.2. Opleidingstypes met een goede startpositie

Elektro- en installatietechniek heeft meest gunstige startpositie

Van de 18 onderscheiden opleidingstypes van bol 2 heeft het opleidingstype bol 2 elektro- installatietechniek de beste startpositie op de arbeidsmarkt (zie tabel 1). Allereerst hebben zij snel een substantiële baan gevonden. De mediane duur tot het vinden van een substantiële baan is namelijk met 9 maanden onder het gemiddelde van 11,5 maand. Dit betekent dat de helft van de gediplomeerden van het opleidingstype bol 2 elektro- en installatietechniek binnen 9 maanden een baan heeft gevonden, waar minstens drie dagen per week wordt gewerkt, die geen uitzend- of oproepbaan is en waarvoor tenminste 110% van het voor hen geldende minimum (jeugd-)loon wordt verdiend. Het bruto uurloon bedraagt voor hen gemiddeld € 10,90 en ook dit is (iets) hoger dan gemiddeld voor gediplomeerden van bol 2. Het jaarinkomen over 2019 is eveneens bovengemiddeld. De gediplomeerden van dit opleidingstype komen gemiddeld uit op een jaarinkomen van € 23.500. Voor alle bol 2 opleidingen tezamen bedraagt het gemiddelde jaarinkomen € 20.000. Het jaarinkomen ligt dus bij elektro- en installatietechniek 18% boven het gemiddelde. Ook hebben gediplomeerden van deze technische opleiding vaker een vast contract. Dit is een gering deel van de werknemers (19%), maar wel hoger dan gebruikelijk bij gediplomeerden van bol 2 een jaar na afloop van hun opleiding. Gemiddeld ligt dit aandeel namelijk op 13%.

Diverse technische opleidingen met een goede startpositie

Er is nog een aantal technische opleidingen met een relatief goede startpositie. Dit geldt bijvoorbeeld voor bol 2 bouw en infra, bol 2 werktuigbouwkunde en metaalbewerking en bol 2 procestechniek en textiel. De startpositie van bol 2 procestechniek en textiel wordt hierbij ook nog geflatteerd door de onderliggende opleiding basisederwerker mode.⁵ Werktuigbouwkunde en metaalbewerking heeft met 6 maanden de kortste mediane duur tot het vinden van een substantiële baan van alle 18 onderscheiden opleidingstypes bij bol 2. Vooral het hoge jaarinkomen draagt bij aan de

⁴ Omdat het moment van afstuderen kan variëren, verschilt tevens de periode tot het meetmoment (september en voor het jaarinkomen 2019). Gemiddeld duurt het 15 maanden tot september 2019. Vanwege de leesbaarheid hebben we het over "een jaar" na diplomering.

⁵ Na procesoperator A worden veel meer uren gewerkt en is het uurloon 57% hoger dan na basisederwerker mode.

goede startpositie. Bij het opleidingstype procestechniek en textiel is het gemiddelde jaarinkomen het hoogst van alle opleidingstypes (€ 27.700). Wel is bij dit opleidingstype de duur tot een substantiële baan opvallend hoog, namelijk 22 maanden.

Het hogere jaarinkomen bij technische opleidingen kan deels komen doordat ze vaker voltijds werken dan gediplomeerden van de niet-technische opleidingen. Een andere verklaring is dat zij gedurende het gehele jaar gewerkt hebben en bijvoorbeeld minder afhankelijk waren van tijdelijke uitzend- of oproepbanen. Bovendien is het uurloon bovengemiddeld, alhoewel deze verschillen kleiner zijn.

Ook goede startpositie voor helpende zorg en welzijn

Een opleidingstype met veel gediplomeerden is bol 2 helpende zorg en welzijn. In 2017-2018 verlieten bijna 4.000 studenten dit opleidingstype met een diploma. Daarvan gaat bijna driekwart (72%) doorleren, maar diegenen die de arbeidsmarkt betreden hebben een gunstige startpositie. Velen hebben echter moeite om snel een substantiële baan te vinden. Dit komt onder andere doordat een derde werkt als uitzend- of oproepkracht. Voor de helft van de gediplomeerden van deze opleiding duurt het daarom langer dan 13 maanden om een substantiële baan te vinden. Door de wisselende contracten en het deeltijdwerk is ook het jaarinkomen aan de lage kant. Wel is het bruto uurloon het op een na hoogste van alle opleidingstypes van bol 2. Zij verdienen gemiddeld € 11,60 per uur en dat ligt 13% boven het gemiddelde. Iets meer dan de helft is in de zorg- of welzijnssector werkzaam.

Met de bol-opleiding veiligheid snel een substantiële baan

Een ander opleidingstype met een goede startpositie is bol 2 veiligheid. Dit is een populaire richting, want circa 1.900 personen hebben dit opleidingstype in het schooljaar 2017-2018 afgerond. Opvallend is dat slechts een op de drie gediplomeerden van dit opleidingstype ervoor koos om door te leren, en de meesten dus op zoek gingen naar een (substantiële) baan (zie paragraaf 1.2). Ze slaagden hier ook goed in, want de helft van de gediplomeerden vond binnen 3 maanden een substantiële baan. Er is geen ander opleidingstype waar de duur tot het vinden van een substantiële baan zo laag is. Wel zijn het vaak contracten voor bepaalde tijd (64%). Daarom heeft slechts een klein deel een vaste baan (8%). Contracten voor bepaalde tijd geven wel meer inkomenszekerheid dan bijvoorbeeld oproepcontracten, hetgeen resulteert in een goed jaarinkomen van gemiddeld € 25.900. Dit jaarinkomen ligt 30% boven het gemiddelde.

Tabel 1 Opleidingstypes bol 2 naar startpositie op de arbeidsmarkt, cohort 2017-2018

Rang start-positie	Opleidingstype bol 2	Aantal afgestudeerden	Mnd tot subst. baan werknemers	Vaste baan werknemers	Bruto uurloon werknemers (€)	Bruto jaarinkomen (€)	Typering start-positie
1	bol 2 - elektro- en installatietechniek	397	9,0	19%	10,90	23.500	goed
2	bol 2 - bouw en infra	578	5,2	15%	11,10	25.400	goed
3	bol 2 - helpende zorg en welzijn	3.975	13,3	19%	11,60	18.700	goed
4	bol 2 - werktuigbouwkunde en metaalbewerking	780	6,0	14%	10,40	25.600	goed
5	bol 2 - procestechniek en textiel	203	22,2	12%	12,60	27.700	goed
6	bol 2 - veiligheid	1.891	3,1	8%	10,70	25.900	goed
7	bol 2 - tuinbouw en groenvoorziening	124	14,5	14%	10,00	20.900	gemiddeld
8	bol 2 - transport en logistiek	590	16,6	12%	10,30	21.500	gemiddeld
9	bol 2 - horeca	1.135	11,9	15%	9,40	16.900	gemiddeld
10	bol 2 - reiniging, sport en toerisme	2.292	15,0	14%	9,70	17.200	gemiddeld
11	bol 2 - ict-ondersteuning	672	16,3	11%	10,10	19.600	gemiddeld
12	bol 2 - secretariële dienstverlening	956	18,1	15%	9,50	14.700	gemiddeld
13	bol 2 - financieel-administratieve dienstverlening	923	30,8	16%	9,90	18.300	matig
14	bol 2 - landbouw en dierverzorging	810	23,1	15%	9,10	16.900	matig
15	bol 2 - schoonheids- en haarverzorging	575	17,0	14%	9,20	15.000	matig
16	bol 2 - mediatechniek	391	16,2	11%	9,30	16.400	matig
17	bol 2 - detailhandel en groothandel	2.079	21,3	12%	9,60	16.300	matig
18	bol 2 - slagerij, bakkerij, versindustrie	363	21,5	15%	9,00	13.800	matig
	Gemiddeld bol 2	18.734	11,5	13%	10,30	20.000	gemiddeld

Bron: microdata CBS, bewerkt door SEO Economisch Onderzoek /UWV

2.3. Opleidingstypes met een matige startpositie

Zwakste startpositie voor slagerij, bakkerij en versindustrie

Van de 18 onderscheiden opleidingstypes van de beroepsopleidende leerweg van niveau 2 heeft het opleidingstype slagerij, bakkerij en versindustrie de zwakste startpositie (zie tabel 1). Twee derde van de gediplomeerden studeert door en dit zou een reactie kunnen zijn op de zwakke startpositie op de arbeidsmarkt⁶. Het duurt lang om een substantiële baan te vinden. De helft doet er langer dan 21,5 maand over. Velen werken met een tijdelijk contract, of als

⁶ Nader onderzoek is nodig of een minder gunstige arbeidsmarktpositie van een opleiding samenhangt met een hogere kans om door te leren, oftewel of er sprake is van een 'vlucht naar het onderwijs'.

oproep- of uitzendkracht. Het uurloon is met € 9,00 per uur het laagst van alle opleidingstypes. Door de geringe werkzekerheid en het lage uurloon is ook het jaarinkomen laag. Gemiddeld verdienen gediplomeerden van bol 2 slagerij, bakkerij, versindustrie in 2019 € 13.800. Dit is veruit het laagst van alle opleidingstypes bij bol 2 en circa de helft van het opleidingstype met het hoogste jaarinkomen.

Populaire opleiding detail- en groothandel heeft matige arbeidsmarktpositie

Het opleidingstype bol 2 detailhandel en groothandel is zeer populair onder jongeren. In het schooljaar 2017-2018 haalden 2.100 jongeren een diploma in deze richting. Hoewel 63% ging doorleren, resulteert dit nog steeds in een flink aanbod op de arbeidsmarkt. Daar ondervindt men kennelijk veel concurrentie, want het lukt moeilijk om een substantiële baan te vinden. De helft doet er langer dan 21,3 maanden over. Er is veel werkonzekerheid en slechts een gering gedeelte (12%) heeft een vaste baan in september 2019. Er worden ook weinig uren gewerkt per week en het uurloon is ondergemiddeld. Dit alles leidt tot een laag jaarinkomen van gemiddeld € 16.300. Dit ligt 18% onder het gemiddelde jaarinkomen voor gediplomeerden van bol 2.

Andere opleidingstypes met een matige arbeidsmarktpositie

Naast slagerij, bakkerij, versindustrie en detail- en groothandel hebben de volgende vier opleidingstypes bij bol 2 een matige startpositie (zie tabel 1):

- Bol 2 mediatechniek;
- Bol 2 schoonheids- en haarverzorging;
- Bol 2 landbouw en dierverzorging;
- Bol 2 financieel-administratieve dienstverlening.

Bij deze vier opleidingstypes liggen de uurlonen en jaarinkomens onder het gemiddelde van respectievelijk € 10,30 en € 20.000. Bovendien duurt het lang voordat gediplomeerden van deze opleidingstypes een substantiële baan hebben gevonden. Vooral het opleidingstype bol 2 financieel-administratieve dienstverlening en bol 2 landbouw en dierverzorging springen er in negatieve zin uit. Het duurt respectievelijk 23,1 maanden en 30,8 maanden voordat een substantiële baan is gevonden. Financieel-administratieve dienstverlening heeft daarmee de langste mediane duur tot een substantiële baan van alle 18 onderscheiden opleidingstypes bij bol 2. De arbeidsmarkt voor bedrijfseconomische en administratieve beroepen staat al een aantal jaren onder druk als gevolg van voortgaande digitalisering en automatisering. Dit is dus terug te zien in de startpositie van deze opleidingstypes.

Bij bol 2 landbouw en dierverzorging valt op dat slechts een klein deel van de werkenden in de landbouw werkzaam is (13%). Ter vergelijking: bij bol 2 landbouw en dierverzorging is 54% van de werkenden in de landbouw werkzaam.

2.4. Conclusies startposities beroepsopleidende leerweg

Samengevat zijn dit de conclusies voor bol-gediplomeerden van niveau 2 van het cohort 2017-2018:

- Een op de acht werknemers heeft een jaar na afstuderen een vast contract.
- De verschillen in percentage vast werk en bruto uurloon zijn vrij gering tussen de 18 onderscheiden opleidingstypes.
- De verschillen in mediane duur tot een substantiële baan zijn groot tussen de opleidingstypes: variërend van 3 maanden bij bol 2 veiligheid tot 31 maanden bij bol 2 financieel-administratieve dienstverlening.
- De verschillen in jaarinkomen zijn groot tussen de opleidingstypes: variërend van gemiddeld € 13.800 bij bol 2 slagerij, bakkerij, versindustrie tot € 27.700 bij bol 2 procestechiek en textiel⁷. Dit is twee keer zoveel.
- De drie opleidingstypes met de meest gunstige startpositie op de arbeidsmarkt zijn: bol 2 elektro- en installatietechniek, bol 2 bouw en infra en bol 2 helpende zorg en welzijn.
- De drie opleidingstypes met de minst gunstige startpositie op de arbeidsmarkt zijn: bol 2 slagerij, bakkerij, versindustrie, bol 2 detailhandel en groothandel en bol 2 mediatechniek.

⁷ Per opleiding zijn de verschillen in jaarinkomen nog groter, zelfs binnen één en hetzelfde opleidingstype. Onder bol 2 procestechiek en textiel vallen procesoperator A (€ 39.600) en opleiding basised medewerker mode (€ 14.800). Het jaarinkomen van procesoperator A is 2,7 keer zoveel.

---

3. Startposities beroepsbegeleidende leerweg

3.1. Inleiding

Vier arbeidsmarktindicatoren bepalen startpositie

Om de startpositie van afgestudeerden van bbl 2-opleidingstypes te bepalen, is voor het cohort dat in het studiejaar 2017-2018 afstudeerde, gekeken naar de volgende vier indicatoren:

1. Het aandeel bbl-gediplomeerden dat binnen 3 maanden na het afronden van de opleiding een substantiële baan heeft (baan in loondienst, minimaal 3 dagen per week, geen oproep/uitzendcontract, uurloon boven loondrempel). De loondrempel is voor gediplomeerden van mbo 2 vastgesteld op het voor hen geldende minimum(jeugd)loon plus 10%.
2. Het percentage werknemers met een vaste baan circa 1 jaar⁸ na het afronden van de opleiding.
3. Het gemiddelde bruto uurloon van werknemers circa 1 jaar na het afronden van de opleiding.
4. Het gemiddelde bruto jaarinkomen uit werk circa 1 jaar na het afronden van de opleiding van zowel werknemers als zelfstandigen.

Opleidingstypes worden met elkaar vergeleken

De peilmaand is september 2019, terwijl het jaarinkomen is gebaseerd op het gehele jaar 2019. Deze vier indicatoren zijn vervolgens gecombineerd tot de samengestelde indicator 'startpositie'. Ze indiceren samen de kans op werk en baan zekerheid en inkomen uit werk. Het is berekend voor diegenen die niet doorleren. Er worden 14 opleidingstypes van bbl 2 met elkaar vergeleken, dus is er sprake van de relatieve positie van de opleidingstypes ten opzichte van elkaar. Voor de afbakening van opleidingstypes is uitgegaan van de opleidingsclassificatie **ONR2019** die door ROA/CBS is ontwikkeld. Daaronder vallen crebo-opleidingen volgens de herziene kwalificatiestructuur. Zie verder de [methodische toelichting](#).

In de volgende paragrafen zal blijken dat er grote verschillen zijn tussen opleidingstypes voor wat betreft het gemiddelde jaarinkomen en het percentage vast werk. De bruto uurlonen zijn gelijkmatiger verdeeld met bbl 2 procestechniek en textiel als positieve uitschieter. Twee op de drie gediplomeerden, die niet doorleren, heeft binnen drie maanden een substantiële baan.

3.2. Opleidingstypes met een goede startpositie

Procestechniek heeft de meest gunstige startpositie

Er zijn slechts 66 leerlingen die de beroepsbegeleidende leerweg van het opleidingstype procestechniek en textiel op niveau 2 hebben afgerond in 2017-2018. Van alle 14 onderscheiden opleidingstypes bij bbl 2 hebben zij wél de beste startpositie op de arbeidsmarkt (zie tabel 2). Vooral het gemiddelde jaarinkomen van € 44.000 is hoog ten opzichte van andere bbl 2 opleidingen. Het gemiddelde jaarinkomen van alle bbl 2 gediplomeerden bedraagt namelijk € 29.400. Ten opzichte van het opleidingstype bbl 2 schoonheids- en haarverzorging is het jaarinkomen bijna 2,5 keer zo hoog. Ook qua bruto uurloon is dit opleidingstype duidelijk de koploper. Met € 15,70 per uur steekt het fors uit boven de andere opleidingstypes.

Andere opleidingstypes bbl 2 met een goede startpositie

Naast bbl 2 procestechniek en textiel hebben de volgende vier opleidingstypes een goede startpositie:

- Bbl 2 elektro- en installatietechniek;
- Bbl 2 veiligheid;
- Bbl 2 bouw en infra;
- Bbl 2 transport en logistiek.

Bij bbl 2 bouw en infra is een betrekkelijk groot deel van de werkenden als zelfstandige werkzaam, namelijk 9%. Het opleidingstype bbl 2 transport en logistiek kent het hoogste aantal werkenden (760) van alle 14 onderscheiden opleidingstypes binnen de beroepsbegeleidende leerweg. Bijna iedereen heeft werk en driekwart (73%) heeft binnen 3 maanden een substantiële baan. Wel zijn zij vaak naar een andere werkgever overgestapt na afloop van de leerbaan, want bij slechts een derde is dit bij dezelfde werkgever⁹. Dit brengt wellicht met zich mee dat een tamelijk gering aandeel van de werknemers een vaste baan heeft (31%). Het uurloon is echter bovengemiddeld en het jaarinkomen ligt met € 38.000 ruim boven het gemiddelde (namelijk +29%).

---

⁸ Omdat het moment van afstuderen kan variëren, verschilt tevens de periode tot het meetmoment (september en voor het jaarinkomen 2019). Gemiddeld duurt het 15 maanden tot september 2019. Vanwege de leesbaarheid hebben we het over "een jaar" na diplomering.

⁹ Bij alle opleidingstypes van bbl 2 tezamen hebben gemiddeld zes op de tien werknemers met een substantiële baan een baan bij dezelfde werkgever als waar de opleiding is afgerond.

In 2017-2018 hebben ook veel mensen een bbl-opleiding van niveau 2 afgerond op het terrein van bouw en infra. De meesten vinden snel werk. Meestal werken zij in loondienst, maar een op de tien werkt als zelfstandige. Ruim driekwart heeft binnen drie maanden een substantiële baan (77%), waarvan ruim de helft bij dezelfde werkgever waar ze ook de leerbaan hadden. Het bruto uurloon is met € 12,90 bovengemiddeld en dit geldt ook voor het jaarinkomen (€ 34.200). Al met al levert dit een goede startpositie op in vergelijking met andere opleidingstypes van bbl 2.

Tabel 2 Opleidingstypes bbl 2 naar startpositie op de arbeidsmarkt, cohort 2017-2018

Rang start-positie	Opleidingstype bbl 2	Aantal afgestudeerden	Subst. baan werknemers	Vaste baan werknemers	Bruto uurloon werknemers (€)	Bruto jaarinkomen (€)	Typering start-positie
1	bbl 2 - procestechniek en textiel	66	79%	48%	15,70	44.000	goed
2	bbl 2 - elektro- en installatietechniek	797	83%	53%	12,60	35.700	goed
3	bbl 2 - veiligheid	152	68%	44%	13,60	34.400	goed
4	bbl 2 - bouw en infra	1.354	77%	34%	12,90	34.200	goed
5	bbl 2 - transport en logistiek	1.133	73%	31%	12,00	38.000	goed
6	bbl 2 - werktuigbouwkunde en metaalbewerking	1.280	73%	40%	11,10	29.800	gemiddeld
7	bbl 2 - slagerij, bakkerij, versindustrie	140	71%	43%	10,90	28.700	gemiddeld
8	bbl 2 - landbouw en dierverzorging	178	73%	37%	10,30	30.000	gemiddeld
9	bbl 2 - reiniging, sport en toerisme	66	53%	43%	11,00	27.300	gemiddeld
10	bbl 2 - tuinbouw en groenvoorziening	189	62%	33%	10,50	26.400	matig
11	bbl 2 - helpende zorg en welzijn	108	44%	38%	12,60	22.200	matig
12	bbl 2 - horeca	853	55%	21%	10,10	22.200	matig
13	bbl 2 - detailhandel en groothandel	977	45%	27%	9,70	20.000	matig
14	bbl 2 - schoonheids- en haarverzorging	215	42%	18%	9,40	18.100	matig
	Gemiddeld bbl 2	7.537	66%	34%	11,50	29.400	gemiddeld

Bron: microdata CBS, bewerkt door SEO Economisch Onderzoek /UWV

3.3. Opleidingstypes met een matige startpositie

Schoonheids- en haarverzorging minst gunstige startpositie

Van de 14 onderscheiden opleidingstypes binnen de beroepsbegeleidende leerweg op niveau 2 heeft het opleidingstype schoonheids- en haarverzorging de zwakste startpositie op de arbeidsmarkt (zie tabel 1). Slechts 42% van de gediplomeerden heeft binnen drie maanden na diplomering een substantiële baan gevonden. Slechts vier op de tien werken bij het leerbedrijf. Dat kan de reden zijn dat slechts een gering deel van de werknemers een vast contract heeft (18%). Ook het uurloon en het jaarinkomen is het laagst van 14 onderscheiden opleidingstypes in tabel 2.

Ook matige startpositie voor bbl 2 detail- en groothandel

Veel jongeren kiezen voor het opleidingstype detail- en groothandel. Dit geldt voor zowel de beroepsopleidende (bol) als de beroepsbegeleidende (bbl) variant. Wanneer de bbl-variant qua startpositie vergeleken wordt met andere opleidingstypes binnen de beroepsbegeleidende leerweg komt deze terecht op de voorlaatste plek. De arbeidsmarktpositie is nagenoeg gelijk aan die van de nummer laatst: schoonheids- en haarverzorging. Wel heeft na bbl 2 detail- en groothandel een iets groter deel een vast dienstverband (27% versus 18%). Het lukt hen echter niet goed om een substantiële baan te bemachtigen, ondanks het feit dat twee derde van de werkenden in dienst is gebleven bij het leerbedrijf waar het praktijkleren plaatsvond.

Overige opleidingstypes met een matige arbeidsmarktpositie

Naast schoonheids- en haarverzorging en detail- en groothandel hebben ook de opleidingstypes horeca, helpende zorg en welzijn en tuinbouw en groenvoorziening een matige startpositie op de arbeidsmarkt.

Hierbij is bbl 2 horeca duidelijk het opleidingstype met de meeste gediplomeerden. Van diegenen die niet doorstuderen is in september 2019 87% aan het werk. Dit zijn 440 personen, vaak met een oproep- of uitzendcontract. Iets meer dan de helft (55%) heeft binnen drie maanden na afloop van de bbl-opleiding een substantiële baan. Slechts een op de vijf werknemers heeft een vaste baan. Zowel het gemiddelde uurloon als het gemiddelde jaarinkomen ligt onder het gemiddelde van werkenden van een bbl-opleiding van niveau 2.

3.4. Conclusies startposities beroepsbegeleidende leerweg

Samengevat zijn dit de conclusies voor bbl-geplomeerden van niveau 2 van het cohort 2017-2018:

- Er zijn grote verschillen tussen opleidingstypes in het gemiddelde jaarinkomen en in het percentage vast werk.
- De bruto uurlonen zijn gelijkmatiger verdeeld met een positieve uitschieter: bbl 2 procestechneik en textiel.
- Twee op de drie bbl-geplomeerden hebben binnen drie maanden een substantiële baan.
- Bij zes op de tien werknemers met een substantiële baan betreft het een baan bij dezelfde werkgever als waar de opleiding is afgerond. Men blijft dus vaak werkzaam bij het leerbedrijf.
- De opleidingstypes bbl 2 procestechneik en textiel, bbl 2 elektro- en installatietechniek en bbl 2 veiligheid hebben de meest gunstige startpositie op de arbeidsmarkt. Deze opleidingstypes kennen echter betrekkelijk weinig geplomeerden.
- Twee opleidingstypes met veel geplomeerden en een goede startpositie zijn bbl 2 transport en logistiek en bbl 2 bouw en infra.
- Het opleidingstype bbl 2 schoonheids- en haarverzorging heeft van de 14 onderscheiden opleidingstypes de minst gunstige arbeidsmarktpositie. Daarnaast hebben onder andere bbl 2 detail- en groothandel en bbl 2 horeca een matige arbeidsmarktpositie een jaar na het geplomeerd verlaten van de opleiding.

---

4. Vergelijking startpositie beroepsopleidende en beroepsbegeleidende leerweg

4.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de startpositie op de arbeidsmarkt vergeleken tussen de verschillende leerwegen. Hoe vergaat het gediplomeerden van de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) van niveau 2 ten opzichte van gediplomeerden van de beroepsopleidende leerweg (bol)? Hierbij worden over het algemeen de arbeidsmarktindicatoren gebruikt die ook eerder al aan de orde zijn gekomen, zoals vast werk en uurloon. De duur tot een substantiële baan is echter bij bol'ers op een andere manier gebruikt dan bij bbl'ers, dus hierbij is geen vergelijking mogelijk. Het gaat telkens om gediplomeerden die niet doorleren.

4.2. Vergelijking bbl 2 en bol 2

Gediplomeerden van de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) van niveau 2 zijn een half jaar na afstuderen vaker aan het werk dan gediplomeerden van een beroepsopleidende leerweg (bol). Van gediplomeerden van het afstudeerjaar 2017-2018 van de beroepsopleidende leerweg (bol) van niveau 2 die niet doorstuderen is 78% in december 2018 aan het werk. Bij bbl'ers is dit hoger, namelijk 90% (zie paragraaf 1.3).

Ook is het percentage vast werk hoger bij bbl. Bij de bol-opleidingen van niveau 2 ligt dat aandeel gemiddeld op 13% en bij bbl-opleidingen van niveau 2 is dit aandeel 34%. Het lukt gediplomeerden van de duale variant dus beter om een vaste baan te krijgen. Ook het bruto uurloon is hoger, namelijk gemiddeld € 11,50 tegenover gemiddeld € 10,30 bij bol 2. Dit verschil bedraagt 11%. Naast het percentage (vast) werk en het uurloon is het jaarinkomen hoger bij gediplomeerden van de beroepsbegeleidende leerweg van niveau 2. Bij bbl 2 ligt dit gemiddeld in 2019 voor gediplomeerden van 2017-2018 op € 29.400 en bij bol 2 is dit € 20.000. Bij gediplomeerden van de bbl-variant ligt het gemiddelde jaarinkomen daarmee 47% hoger.

Gediplomeerden van een bbl-opleiding van niveau 2 hebben dus vaker werk (90% versus 78%), vaker vast werk (34% versus 13%) een hoger uurloon (+11%) en een veel hoger jaarinkomen (+47%). Het grote verschil in jaarinkomen is grotendeels te verklaren door het verschil in aantal gewerkte uren. Gediplomeerden van bol 2 werken gemiddeld 28 uur per week, tegenover bbl-gediplomeerden van niveau 2, die gemiddeld 35 uur per week werken. De andere arbeidsmarktindicatoren duiden ook op een betere startpositie van bbl'ers. Het uurloon is namelijk bij bbl'ers hoger, evenals het aandeel vast werk. Daarbij komt dat de leeftijdsverschillen tussen beide groepen gering zijn, dus dit is niet de oorzaak.

4.3. Vergelijking zelfde opleidingstype, maar andere leerweg

Gegeven het opleidingstype, hebben gediplomeerden van de beroepsbegeleidende leerweg een betere startpositie op de arbeidsmarkt dan gediplomeerden van de beroepsopleidende leerweg van niveau 2. De verschillen zijn soms vrij groot. De meest opmerkelijke bevindingen zijn als volgt (zie paragraaf 1.3 en de tabellen 1 en 2):

- Bij elektro- en installatietechniek is 95% van de bbl'ers in december 2018 aan het werk, tegenover 77% van de bol'ers.
- Bij veiligheid verdienen bbl'ers gemiddeld bruto € 13,60 per uur tegenover € 10,70 bij bol'ers: een verschil van 27%.
- Bij bakkerij, slagerij en versindustrie hebben bbl'ers in 2019 een jaarinkomen van € 28.700 tegenover € 13.800 bij bol'ers. Dit is een verschil van 108%, dat voor ongeveer de helft verklaarbaar is door het hogere aantal gewerkte uren bij bbl'ers.

Er is slechts één uitzondering op de betere startpositie voor bbl'ers. Bij bol helpende zorg en welzijn is een half jaar na het afronden van de opleiding een groter deel aan het werk dan bij bbl'ers van dit opleidingstype. Bij de bol-variant is dit namelijk 77% en bij de bbl-variant 71%. Het gemiddelde uurloon, gemiddelde jaarinkomen en percentage vast werk is wel gunstiger bij bbl'ers.

Verder (multivariaat) onderzoek is nodig om te komen tot een verklaring voor de verschillen in deze arbeidsmarktindicatoren tussen de bol- en de bbl-variant. Daarbij zou onder meer kunnen worden gekeken naar de volgende mogelijke verklaringen:

-
- (1) Er zou sprake kunnen zijn van diverse, soms tegengestelde, *selectie-effecten*. Bijvoorbeeld dat de meest competente bol-gediplomeerden doorstuderen, terwijl deze 'afroming' veel minder plaatsvindt bij bbl-gediplomeerden. Daar staat tegenover dat misschien alleen de meest competente studenten een leerbaan aangeboden krijgen en de afgewezen kandidaten moeten uitwijken naar de bol-variant. Ook kan het niveau van de vooropleiding en de mate van uitval variëren tussen bol en bbl.
  - (2) Het kan gaan om een *bindingseffect*. Gediplomeerden van bbl hebben een leerbaan gehad bij een leerwerkbedrijf en hebben bedrijfsspecifieke werkervaring en binding opgebouwd met deze werkgever. Dit kan resulteren in een vast contract en in een hoger loon.
  - (3) Het kan ook gaan om een *screeningseffect*. Omdat de leerlingen al een tijd bij de werkgever werken, heeft de werkgever goed zicht gekregen op de aanwezige kwaliteiten. Het risico op een lage arbeidsproductiviteit wordt verminderd en werkgevers durven daardoor eerder een vaste baan aan te bieden.
  - (4) Een vierde verklaring is het *leereffect*. Het rendement op duaal leren (accent bbl) is hoger dan leren op school (accent bol). De afwisseling van theorie en praktijk zorgt ervoor dat er veel wordt geleerd. De daarmee gepaard gaande hogere arbeidsproductiviteit leidt tot een hoger uurloon en vaker vast werk.

4.4. Conclusies vergelijking leerwegen

Hierbij de voornaamste conclusies van dit hoofdstuk

- Gediplomeerden van een bbl-opleiding van niveau 2 hebben vaker werk (90% versus 78%), vaker vast werk (34% versus 13%) en hebben een hoger uurloon (+11%) dan gediplomeerden van een bol-opleiding.
- Gediplomeerden van een bbl-opleiding van niveau 2 hebben ook een veel hoger jaarinkomen (+47%). Het grote verschil in jaarinkomen is voor ongeveer de helft te verklaren door het verschil in het hogere aantal gewerkte uren bij bbl'ers (35 uur versus 28 uur per week).
- Soms zijn er grote verschillen tussen leerwegen bij hetzelfde opleidingstype. Soms ligt dat aan de samenstelling van opleidingen binnen opleidingstypes. Zo valt onder bol 2 procestechniek en textiel zowel procesoperator A als basisedewerker mode, terwijl bij de bbl-variant hier alleen procesoperator A onder valt. De arbeidsmarktindicatoren voor procesoperator A zijn veel gunstiger dan voor basisedewerker mode.
- Er is een uitzondering op de gunstigere arbeidsmarktindicatoren bij bbl: bij gediplomeerden van bol helpende en welzijn is een (iets) groter deel binnen een half jaar aan het werk dan bij de bbl-variant.
- De startpositie op de arbeidsmarkt bij bbl-gediplomeerden is beter dan die van bol-gediplomeerden. Dit kan liggen aan diverse (soms tegengestelde) selectie-effecten, een bindingseffect, een screeningseffect en/of een leereffect (zie paragraaf 4.3). Er is aanvullend onderzoek nodig welke effecten dominant zijn.

5. Loopbaanontwikkeling

5.1. Inleiding

De ontwikkeling van (vaste) dienstverbanden en het inkomen kan in de tijd veranderen en dit verschilt ook per opleidingstype. Bij afgestudeerden van het ene type kan het inkomen bijvoorbeeld sneller groeien dan bij afgestudeerden van het andere, terwijl bij een ander type het aandeel vaste dienstverbanden bijvoorbeeld juist een groeispurt kan maken. Om een beeld te krijgen van de loopbaanontwikkeling van afgestudeerden is in dit onderzoek een vergelijking gemaakt van de arbeidsmarktpositie van opleidingstypes van het afstudeercohort 2008-2009 1 jaar na afstuderen en de positie 10 jaar na afstuderen. De positie na 1 jaar is gemeten in september 2010 en de positie na 10 jaar is gemeten in september 2019. De loopbaanontwikkeling tijdens deze 9 jaar wordt in deze analyse uitgedrukt in de ontwikkeling van de indicatoren aandeel vast werk, gemiddeld bruto maandloon en gemiddeld bruto uurloon.

Afhankelijk van de startpositie en de ontwikkeling van de loopbaan, hebben gediplomeerden van 2008-2009 in 2019 een bepaalde arbeidsmarktpositie bereikt. Deze arbeidsmarktpositie na 10 jaar is onderling vergeleken, zowel voor de opleidingstypes van bol 2 als voor de opleidingstypes van bbl 2. Het opleidingstype met de gunstigste arbeidsmarktpositie na 10 jaar wordt gekenmerkt door een hoog percentage vast werk, een hoog uurloon en een hoog maandinkomen in 2019. Uit een nadere analyse blijkt dat de samenhang tussen de arbeidsmarktindicatoren bij de start en tien jaar na afstuderen zeer hoog is. Zie voor een uitgebreidere beschrijving de **methodische toelichting** van dit onderzoek.

5.2. Loopbaanontwikkeling beroepsopleidende leerweg

De gediplomeerden van het cohort 2008-2009 die in september 2010 aan het werk waren, zijn er in de 9 jaar daarna flink op vooruit gegaan. Het maandloon is meer dan verdubbeld (+104%) en het bruto uurloon is met 73% gestegen. In september 2010 had een kwart een vaste baan en in september 2019 is dit gestegen tot de helft. Dus de baan zekerheid is ook toegenomen.

Tabel 3 Opleidingstypes bol 2 gesorteerd naar mate van loopbaanontwikkeling tussen 2010 en 2019, cohort 2008-2009

Rang loopbaanontwikkeling	Opleidingstype bol 2	Ontw. % vaste baan werknemers	Ontw. bruto uurloon werknemers	Ontw. bruto maandloon werknemers	Typering loopbaanontwikkeling	Rang positie na 10 jaar
1	bol 2 - veiligheid	veel hoger	95%	120%	goed	5
2	bol 2 - detailhandel en groothandel	iets hoger	85%	141%	goed	15
3	bol 2 - transport en logistiek	iets hoger	90%	122%	goed	3
4	bol 2 - tuinbouw en groenvoorziening	veel hoger	69%	110%	goed	6
5	bol 2 - mediatechniek	veel hoger	66%	121%	goed	11
6	bol 2 - horeca	iets hoger	80%	130%	goed	14
7	bol 2 - werktuigbouwkunde en metaalbewerking	hoger	78%	114%	gemiddeld	1
8	bol 2 - reiniging, sport en toerisme	veel hoger	69%	120%	gemiddeld	9
9	bol 2 - ict-ondersteuning	iets hoger	73%	122%	gemiddeld	12
10	bol 2 - bouw en infra	veel hoger	61%	95%	gemiddeld	4
11	bol 2 - secretariële dienstverlening	hoger	73%	87%	gemiddeld	16
12	bol 2 - elektro- en installatietechniek	hoger	59%	94%	gemiddeld	7
13	bol 2 - landbouw en dierverzorging	iets hoger	69%	103%	matig	17
14	bol 2 - financieel-administratieve dienstverlening	hoger	57%	102%	matig	10
15	bol 2 - helpende zorg en welzijn	veel hoger	55%	72%	matig	8
16	bol 2 - procesteknik en textiel	hoger	47%	88%	matig	2
17	bol 2 - slagerij, bakkerij, versindustrie	hoger	39%	74%	matig	13
18	bol 2 - schoonheids- en haarverzorging	iets hoger	49%	75%	matig	18
	Gemiddeld bol 2	hoger	73%	104%	gemiddeld	

Bron: microdata CBS, bewerkt door SEO Economisch Onderzoek /UWV

Bij het opleidingstype bol 2 veiligheid is de loopbaanontwikkeling het meest gunstig. Het bruto maandloon is met 120% toegenomen en het bruto uurloon is vrijwel verdubbeld. Het percentage werknemers met vast werk is gestegen van 14% naar 48%. Dus ook de baan zekerheid is veel hoger. Ook de opleidingstypes bol 2 detailhandel en groothandel, bol 2 transport en logistiek, bol 2 tuinbouw en groenvoorziening en bol 2 mediatechniek staan in de top vijf wat betreft de ontwikkeling van de loopbaan.

Bij het opleidingstype bol 2 schoonheids- en haarverzorging was de loopbaanontwikkeling het minst gunstig. Het bruto maandloon steeg in 9 jaar tijd met 75% en het bruto uurloon met 49%. Dit is in vergelijking met andere

opleidingstypes van bol 2 weinig. Het percentage werknemers met een vaste baan was bij de start tamelijk hoog (39%), maar is niet veel opgelopen (49%). Het opleidingstype met de laagste stijging van het uurloon is bol 2 slagerij, bakkerij, versindustrie. De loonstijging bedraagt 39% in dit tijdvak van 9 jaar. Het deel van de werknemers dat een vaste baan heeft, is gestegen van een kwart naar de helft. Het volgt daarmee precies de loopbaanontwikkeling van alle gediplomeerden van bol 2.

Een zwakke startpositie gecombineerd met een matige loopbaanontwikkeling levert na 10 jaar een matige arbeidsmarktpositie op. Dit geldt bijvoorbeeld voor bol 2 schoonheids- en haarverzorging, bol 2 landbouw en diervverzorging en bol 2 bakkerij, slagerij, versindustrie. In de rangordening naar de mate van loopbaanontwikkeling levert dit respectievelijk de 18de (laatste), de 17de en de 13de plek op (zie tabel 3 laatste kolom). Anders is dit bij bol 2 procestechniek en textiel. Ondanks de matige loopbaanontwikkeling (16^e plek) wordt de 2de plek behaald wat betreft de arbeidsmarktpositie na 10 jaar. Dit impliceert dat de startpositie voor dit opleidingstype zeer goed was in 2010.

Het opleidingstype bol 2 werktuigbouwkunde en metaalbewerking heeft na 10 jaar de beste arbeidsmarktpositie in vergelijking met de 17 andere opleidingstypes van bol 2. Zoals hierboven beschreven, staat procestechniek en textiel op de 2de plek. De 3de en 4de plek worden ingenomen door respectievelijk bol 2 transport en logistiek en bol 2 bouw en infra. Diverse technische opleidingen hebben dus – in vergelijking met de rest van bol 2 – een sterke arbeidsmarktpositie tien jaar na het verlaten van de opleiding.

5.3. Loopbaanontwikkeling beroepsbegeleidende leerweg

Ook bij gediplomeerden van de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) is de loopbaan gevolgd. Ook hier is de groep gediplomeerden geselecteerd die in 2008-2009 zijn afgestudeerd en in september 2010 aan het werk waren. Ook deze groep is erop vooruitgegaan wat betreft baanzekerheid, uurloon en maandloon. Het maandloon is met 63% gestegen en het bruto uurloon met 58%. In september 2010 had iets minder dan de helft van de werknemers een vaste baan; in september 2019 iets méér dan de helft. Dus de baanzekerheid is ook enigszins toegenomen.

Tabel 4 Opleidingstypes bbl 2 gesorteerd naar mate van loopbaanontwikkeling tussen 2010 en 2019, cohort 2008-2009

Rang loopbaanontwikkeling	Opleidingstype bbl 2	Ontw. % vaste baan werknemers	Ontw. bruto uurloon werknemers	Ontw. bruto maandloon werknemers	Typering loopbaanontwikkeling	Rang positie na 10 jaar
1	bbl 2 - werktuigbouwkunde en metaalbewerking	veel hoger	75%	84%	goed	4
2	bbl 2 - landbouw en diervverzorging	hoger	79%	86%	goed	7
3	bbl 2 - horeca	iets hoger	71%	93%	goed	13
4	bbl 2 - transport en logistiek	veel hoger	58%	66%	goed	5
5	bbl 2 - veiligheid	veel hoger	45%	37%	goed	2
6	bbl 2 - elektro- en installatietechniek	iets hoger	65%	69%	gemiddeld	3
7	bbl 2 - tuinbouw en groenvoorziening	hoger	56%	63%	gemiddeld	10
8	bbl 2 - slagerij, bakkerij, versindustrie	hoger	56%	48%	gemiddeld	9
9	bbl 2 - schoonheids- en haarverzorging	hoger	62%	34%	gemiddeld	12
10	bbl 2 - bouw en infra	hoger	49%	59%	gemiddeld	6
11	bbl 2 - procestechniek en textiel	veel hoger	47%	44%	matig	1
12	bbl 2 - reiniging, sport en toerisme	veel hoger	42%	40%	matig	14
13	bbl 2 - detailhandel en groothandel	iets hoger	55%	58%	matig	11
14	bbl 2 - helpende zorg en welzijn	iets hoger	40%	33%	matig	8
	Gemiddeld bbl 2	hoger	58%	63%	gemiddeld	

Bron: microdata CBS, bewerkt door SEO Economisch Onderzoek /UWV

Het opleidingstype bbl 2 werktuigbouwkunde en metaalbewerking heeft de sterkste loopbaanontwikkeling doorgemaakt in vergelijking met de andere opleidingstypes van bbl 2. Het bruto maandloon is met 84% gestegen en het bruto uurloon met 75%. Het percentage werknemers met een vaste baan is ook veel hoger. Het is gestegen van 47% tot 67%. Andere opleidingstypes met een relatief gunstige loopbaanontwikkeling zijn bbl 2 landbouw en diervverzorging, bbl 2 horeca, bbl 2 transport en logistiek en bbl 2 veiligheid. Dit laatste opleidingstype moet het dan vooral hebben van een forse toename in het aandeel werknemers met een vaste baan. De loonontwikkeling is minder gunstig.

Van de 14 onderscheiden opleidingstypes heeft bbl 2 helpende zorg en welzijn de minst gunstige loopbaanontwikkeling. Het maandloon is er slechts 33% op vooruit gegaan in 9 jaar tijd en de stijging van het uurloon is ook het laagst van alle opleidingstypes (40%). Eveneens een matige loopbaanontwikkeling zien we terug bij bbl 2 detailhandel en groothandel en bbl 2 reiniging, sport en toerisme.

Het is evident dat een zwakke startpositie gecombineerd met een matige loopbaanontwikkeling na 10 jaar een matige arbeidsmarktpositie oplevert. Dit geldt voor bbl 2 reiniging, sport en toerisme en bbl 2 detailhandel en groothandel. Op de ranglijst van 14 opleidingstypes behalen zij respectievelijk de laatste en de 11de plek in de arbeidsmarktpositie 10 jaar na de studie (zie tabel 4 laatste kolom). Heel anders is dat bij bbl 2 procestechniek en textiel. Ondanks de matige

---

loopbaanontwikkeling heeft dit opleidingstype de beste arbeidsmarktpositie 10 jaar na afloop van de studie. Dit impliceert dat zij in 2010 een zeer goede startpositie hadden.

Tien jaar na afstuderen heeft bbl 2 procestechniek en textiel de beste arbeidsmarktpositie van de 14 onderscheiden opleidingstypes. De tweede plek wordt ingenomen door bbl 2 veiligheid. De derde en vierde plek wordt wederom ingenomen door technische opleidingen. Dit zijn bbl 2 elektro- en installatietechniek een bbl 2 werktuigbouwkunde en metaalbewerking.

5.4. Conclusies loopbaanontwikkeling

De loopbaanontwikkeling voor bol-gediplomeerden die in september 2010 werk hadden is veel gunstiger dan bbl-gediplomeerden die toen werk hadden. Bij bol-gediplomeerden van niveau 2 neemt het maandloon in 9 jaar tijd toe met 104%, tegenover 63% bij bbl 2. De groei van bruto uurloon is bij bol ook hoger: 73% versus 58%. En tot slot neemt het percentage werknemers met een vaste baan bij bol'ers sterker toe dan bij bbl'ers.

Toch is voorzichtigheid geboden bij het interpreteren van de verschillen tussen bol en bbl. Gediplomeerden van de bol 2 opleidingen blijken namelijk na september 2010 alsnog vaak door te gaan studeren. In september 2010 zijn zij weliswaar niet meer ingeschreven bij een onderwijsinstelling, maar in de 9 jaar daarna behaalt 26% alsnog een diploma in het bekostigd onderwijs. Zij hebben dus slechts tijdelijk de schoolbanken verlaten. Bij bbl-gediplomeerden is dit lager, namelijk 18%. De gunstigere arbeidsmarktpositie van bol'ers zou daarom (deels) te maken kunnen hebben met het inmiddels hogere onderwijsniveau. Bovendien is er bij bbl'ers minder ruimte voor verdere verbetering. Zij werken vlak na afstuderen bijvoorbeeld al meer uren zodat het maandloon minder snel kan doorgroeien.

Samengevat zijn dit de conclusies voor bbl- en bol-gediplomeerden van niveau 2 van het cohort 2008-2009:

- De loopbaanontwikkeling voor gediplomeerden van bol 2 die in september 2010 werk hadden is veel gunstiger dan voor gediplomeerden van bbl 2 die toen werk hadden. Dit verschil zou deels te maken kunnen hebben met het gegeven dat bol'ers vaker daarna gaan doorstuderen. Ook is er bij bbl'ers wellicht minder ruimte voor verdere verbetering omdat zij in 2010 al veel uren werkten en dus al een hoog maandloon hadden.
- De opleidingstypes met de *meest gunstige* loopbaanontwikkeling bij bol 2 zijn: bol 2 veiligheid, bol 2 detailhandel en groothandel en bol 2 transport en logistiek. Het *minst gunstig* zijn bij bol 2: bol 2 schoonheids- en haarverzorging, bol 2 slagerij, bakkerij, versindustrie en bol 2 procestechniek en textiel.
- De opleidingstypes met de *meest gunstige* loopbaanontwikkeling bij bbl 2 zijn: bbl 2 werktuigbouwkunde en metaalbewerking, bbl 2 landbouw en dierverzorging en bbl 2 horeca. Het *minst gunstig* zijn bij bbl 2: bbl 2 helpende zorg en welzijn, bbl 2 detailhandel en groothandel en bbl 2 reiniging, sport en toerisme.
- De opleidingstypes met de *meest gunstige* arbeidsmarktpositie na 10 jaar bij bol 2 zijn: bol 2 werktuigbouwkunde en metaalbewerking, bol 2 procestechniek en textiel en bol 2 transport en logistiek. De *minst gunstige* arbeidsmarktpositie bij bol 2 betreffen: bol 2 schoonheids- en haarverzorging, bol 2 landbouw en dierverzorging en bol 2 secretariële dienstverlening.
- De opleidingstypes met de *meest gunstige* arbeidsmarktpositie na 10 jaar bij bbl 2 zijn: bbl 2 procestechniek en textiel, bbl 2 veiligheid en bbl 2 elektro- en installatietechniek. De *minst gunstige* arbeidsmarktpositie bij bbl 2 betreffen: bbl 2 reiniging, sport en toerisme, bbl 2 horeca en bbl 2 schoonheids- en haarverzorging.

Colofon

Uitgave – 26 januari 2021

UWV Afdeling Arbeidsmarktinformatie en -advies

Inlichtingen

Michel.vansmoorenburg@uwv.nl

Auteurs

Gerald Ahn (UWV)

Paul Bisschop (SEO Economisch Onderzoek)

Nathan Markus (UWV)

Michel van Smoorenburg (UWV)

Jelle Zwetsloot (SEO Economisch Onderzoek)

Volg ons

UWV © 2021

De kennispublicaties van UWV hebben betrekking op vier gebieden. Deze kennen een eigen kleurcodering. Zo kunt u snel zien op welk gebied een publicatie betrekking heeft:

ontwikkelingen in de sociale zekerheid

arbeidsmarkt en arbeidsparticipatie

verder professionaliseren van de dienstverlening

financiële aspecten van de sociale zekerheid

